

Biomarint forums policy for sjømatnæringens rolle i totalforsvaret

Den sikkerhetspolitiske situasjonen har de siste årene blitt mer krevende. Krig, økt geopolitisk spenning, pandemi og klimaendringer har sammen med utviklingen av integrerte, globale verdikjeder og digital infrastruktur gitt økt sårbarhet og nye risikoer. Dette stiller krav til samfunnets evne til å opprettholde kritiske funksjoner i kriser og krig.

Totalforsvaret bygger på samspillet mellom sivile og militære ressurser. Biomarint forum mener sjømatnæringen har en sentral rolle i dette samarbeidet. Som en av Norges viktigste eksport- og distriktsnæringer er sjømatnæringen en bærebjelke for norsk matproduksjon, bosetting og sysselsetting langs kysten. Næringen sysselsetter rundt 100 000, inkludert ringvirkninger, og majoriteten av disse bor og arbeider langs hele kysten. Levende lokalsamfunn og norsk tilstedeværelse i norske havområder utgjør den aller viktigste beredskapen.

Sjømatnæringen produserer 38 millioner måltider hver dag, og spiller en betydelig rolle i norsk og internasjonal matberedskap, med potensial til å dekke en stor del av energibehovet i norsk kosthold. Samtidig bidrar næringen, gjennom sin kystnære tilstedeværelse, til å opprettholde bosetting og aktivitet langs kysten.

Norsk sjømat er viktig for europeisk matvareberedskap, da Norge er EUs viktigste leverandør av sjømat, dette forutsetter at handel opprettholdes, også i en krisesituasjon.

En sterk og desentralisert sjømatnæring bidrar direkte til både samfunnssikkerhet og nasjonal beredskap, gjennom matproduksjon, bosetting og tilstedeværelse.

Biomarint forum mener sjømatnæringen har en viktig rolle i totalforsvaret på alle nivåer – nasjonalt, regionalt og lokalt. Formålet med en helhetlig beredskapspolitikk for sjømatnæringen er å:

- Sikre at sjømatnæringen kan opprettholde produksjon i kriser.
- Sikre at sjømatnæringens logistikk og distribusjon fungerer også i kriser.
- Kartlegge og redusere sårbarheter i verdikjedene, infrastruktur, herunder digital, og tilgang på innsatsfaktorer.
- Styrke samhandlingen mellom sjømatnæringen og myndigheter gjennom bedre koordinering, informasjonsdeling og øvelser.

Sjømatnæringen som beredskapsressurs

Sjømatnæringen er en viktig del av Norges matproduksjon, og dette er en samfunnskritisk funksjon som må opprettholdes også i krisesituasjoner.

Sjømatnæringen har et betydelig potensial for å være en beredskapsressurs. Sjømatnæringens produksjon, både fra fiskeri og akvakultur, har potensial til å dekke en stor del av behovet i norsk kosthold. Ifølge Menon Economics kan dagens produksjon av sjømat dekke 76 % av befolkningens daglige energibehov. Norsk sjømatnæring bidrar også til europeisk og global matberedskap. Norge er Europas viktigste leverandør av sjømat, og eksporterer sjømat til over 150 markeder verden over. I krise og krig vil det være viktig å opprettholde handel og samarbeid på tvers av landegrensene, særlig til våre allierte.

Sjømatnæringen disponerer ressurser som kan understøtte beredskapen utover matproduksjon. Fartøy og anlegg kan bidra med transport, lager- og frysekapasitet. Og fartøy kan også bidra med energiforsyning og produksjon av drikkevann til bygder, tettsteder og byer.

Styrking av sjømatnæringens rolle i beredskap og totalforsvar

Stabile rammevilkår – For å fylle sin rolle i totalforsvaret, må sjømatnæringen ha tilgang til nødvendig infrastruktur, energi, kompetanse og innsatsfaktorer også i kriser og krig. Dette forutsetter politikk som legger til rette for investeringer og utvikling.

Samfunnskritisk funksjon - Sjømatnæringen som samfunnskritisk funksjon må sikres tilgang på begrensede ressurser som drivstoff, kraft og areal.

Sårbare verdikjeder – Verdikjedene er avhengige av importerte innsatsfaktorer som føringredienser, drivstoff, utstyr og emballasje. Erfaringene viser at handel på tvers av grensene også fungerer i krise og krig, men ensidig avhengighet av import fra enkeltland eller regioner gir sårbarhet. For eksempel er enkelte mineraler og vitaminer som brukes til kraftfôrproduksjon i dag utelukkende produsert i Kina. Det er behov for kartlegging av sårbarheter, og planer for å sikre tilgang til viktige innsatsvarer eller utvikle alternative løsninger. Lagerhold av kritiske bestanddeler kan være et tiltak.

Bearbeidingskapasitet – I en situasjon med begrenset eksport, kan det være behov for at mer av råstoffet må kunne foredles i Norge. Det vil da være nødvendig å utnytte bearbeidingskapasiteten i Norge bedre. Dette vil kreve investeringer i industri, logistikk og arbeidskraft.

Arealtilgang – Tilgang til areal for matproduksjon er avgjørende for sjømatnæringen. Både til oppdrett, men også ved at viktige fiskefelt er tilgjengelige for fiskeflåten. Også her er grunnlaget som legges i fredstid viktig for behovet i krise- og krigstid. Hensynet til sjømatnæringens arealbehov må veie tungt i avveiningen mot andre næringer og aktørers arealbehov og i etableringen av marine verneområder. Biomarint forum mener at de arealer som er best egnet til fiske og matproduksjon til havs må bli avsatt til det. Videre mener Biomarint forum at samfunnskritiske funksjoner som kraftproduksjon og nett må prioriteres i arealprosesser på land. Blant annet for å sikre tilstrekkelig tilgang på strøm til Nord-Norge.

Transport og logistikk – En robust infrastruktur er en forutsetning for god beredskap. Sjømatnæringen vil være avhengig av å motta innsatsvarer til produksjon, og av å kunne frakte sjømaten ut til markedet. Det er behov for opprustning av vei, jernbane og havner, og en oppgradering av havnestrukturen. Det må være et fokus på øst-vestakser. Dette er viktig i en nordisk dimensjon, og vil forutsette økte investeringer i havner og også østgående jernbanetraseer som Ofotbanen og Meråkerbanen. Slike korridorer vil være til stor hjelp for å sikre transport av matvarer til nordiske og europeiske alliansepartnere.

Energi og bunkring – Økt kapasitet i kraftnettet er nødvendig for videre utvikling. Dette inkluderer også tilgang til ladestasjoner og landsstrøm langs kysten. Bunkringsinfrastrukturen må sikres langs kysten, og CO2-avgiften for fiskeflåten må fjernes. Dette er viktig fordi bunkringsinfrastrukturen bygges ned når flere fartøy «tvinges» til å bunkre i utlandet for å unngå avgiften og bevare konkurransekraft vis-a-vis utenlandske fartøy.

Leverandør- og verftsindustri – En robust norsk leverandør- og verftsindustri er en forutsetning for å sikre sjømatnæringens evne til trygg og stabil drift, også i krise- og beredskapssituasjoner. Verftene og

utstysrleverandørene leverer kritiske fartøy, tekniske systemer og vedlikeholdstjenester som gjør det mulig å opprettholde operasjoner, håndtere hendelser og tilpasse seg raskt til endrede rammevilkår. En sterk nasjonal industriell kapasitet er derfor ikke bare et spørsmål om verdiskaping, men også om beredskap, forsyningssikkerhet og evne til å opprettholde kritisk infrastruktur langs kysten.

Kommunikasjon, navigasjon og digital sikkerhet – Sjømatnæringen er avhengig av stabile kommunikasjonssystemer og digital robusthet. Økt forekomst av digitale angrep, jamming og bortfall av satellittbaserte navigasjonssystemer understreker behovet for beskyttelse og alternative løsninger. Dette er risikabelt for sikkerheten til sjøs.

Tilgang på arbeidskraft – Tilgang på arbeidskraft er en kritisk faktor. Næringen er avhengig av norsk og utenlandsk arbeidskraft for å opprettholde produksjonen, og det er risiko for bemanningssvikt i en krisesituasjon. Erfaringer viser at sivile sjøfolk ikke nødvendigvis vil være tilgjengelig i krise og krig.

Helse, miljø og sikkerhet - HMS i havbruk- og fiskeri er en sentral del av den samlede beredskapen. Næringens evne til å opprettholde produksjon og logistikk i kriser og krig så vel som fredstid avhenger av sikkerhetsstandarder. HMS og sikkerhetsstyring i hele verdikjeden må være best practice, forankret i en reell nullvisjon – alle skal komme hjem fra jobb. Det krever klar ansvars plassering, og et forpliktende trepartssamarbeid mellom myndigheter, arbeidsgivere og arbeidstakere. Biomarint forum mener dette må være gjennomgående i beredskapsplaner og -fora på alle nivåer.

Internasjonal handel – Norsk matberedskap er tett knyttet til internasjonal handel. Å opprettholde åpne forsyningslinjer og gode relasjoner til handelspartnere, særlig EU, er en forutsetning for både norsk og europeisk matsikkerhet.

Samhandling og beredskapsplanlegging – God beredskap forutsetter tett samarbeid mellom næringsliv og myndigheter. Det er behov for tydelige beredskapskrav, -avtaler og -veiledninger. Slike beredskapsplaner må inkludere sjømatnæringens rolle i totalforsvaret på europeisk, nasjonalt, regionalt og lokalt plan, og næringen bør inkluderes i beredskapsråd og delta i øvelser på alle nivåer.

Rådsmøte/Skrova, 23. juni 2026